

Bugari su uvek bili kulturno razvijeniji od Albanaca, manje razvijeni od Hrvata, a pri tom, u fizičkom opisu daleko inferiorniji i od jednih i od drugih. Da kontroverza bude potpuna, tako kulturno "inferiorni" i fizički "neprivlačni" viđeni su kao Srbima najbližiji narod, mnogo bližiji nego što su to bili Albanci i Hrvati. Budući da u poslednjoj deceniji nisu bili aktuelni "neprijatelji", i da kod savremenih autora nema njihove "karakterologije", ovo poglavlje će se odnositi na sliku Bugara stvaranu u vreme kada jesu percipirani kao primarni "neprijatelji", što znači od 70-ih godina 19. veka do Drugog svetskog rata.

"Otkriće" Bugara sredinom 19. veka učinilo je da se i u Načertaniju zagovaralo širenje propagande među njima i slanje pomoći u ljudima kako bi "pozornost bugarskog naroda na Srbiju obratili i u njemu prijateljska čuvstva prema Srbiji i srbskom praviteljstvu probudili" (Stranjaković, 1931). Negativan stav je nesumnjivo počeo da se razvija tek u vreme borbe Srba i Bugara za državnu nezavisnost, a potenciran je ruskom velikom pomoći Bugarima. Kako bi se potkreplila sopstvena veća prava, stalno se ponavljalo da Bugari nisu ništa sami učinili na svom oslobođenju, za razliku od Srba koji su sve postigli sopstvenim snagama. Iz ove teze proistekla su sva dalja tumačenja i na njoj je bila zasnovana čitava "karakterologija" Bugara, po kojoj oni mrze Srbe, šovinisti su, megalomani, okrutni, što je sve pojačavano specifičnim, "neprivlačnim" fizičkim izgledom.

"BUGARSKI MRTVI SAN".

Čest stereotip o Bugarima koji su vekovima "spavali mrtvim snom" korišćen je u raznim varijacijama i sačuvan je do danas, na primer, kod Samardžića koji pominje da su "bezglasno pali pod tursku vlast" (Samardžić, 1989), što je samo varijacija na dugo razvijanu tezu o njihovoj neprimetnosti u viševjekovnoj istoriji. Još je Jovan Ristić pisao o Bugarskoj koja "boravljaje svoj mrtvi san, dajući jedine znake javnoga života u crkvenom pokretu" (Ristić, 1887), ili o Bugarima kao o narodu "koji nije ništa privredio za svoju slobodu" (Ristić, 1898). I Joksić je ponavljao da "Bugari prikloniše glavu i pred novim osvajačem predadoše se novoj sudbini, bez pomisli na kakav otpor" (Joksić, 1898), a Ignjatović da "nijedan narod u prošlosti nije pao tako lako, bez šuma i stropota" pa je "lav bugarski dugo sanak boravio i tek kod Slivnice grivu rastresao" (Ignjatović, 1885). I Ivanić je koristio frazu da "kad je na Balkanu svitala zora slobode, Bugari su mrtvim snom spavali", "spavali i ne pomišljajući na ustanak", čekali "pa i dočekali, da im Rusi i Srbi izvojuju slobodu, stvore im i dadu državu na dar", smatrajući da "nema primera u istoriji celog sveta" da je jedan narod u tolikoj meri pomagao drugi kao što su Rusi pomagali Bugare i zaključujući da su bili "pravi mezimci ruski". Zato je Makedoncima poručivao da "Bugari nisu bili kadri ni sebe sami osloboditi, te će njih još manje". Kako tendenciozno pisanje uvek vodi u kontradiktornosti, tako je i Ivanić na jednom mestu pisao da je bugarska propaganda počela još u 15. veku, a na drugom ih naziva "novootkrivenim Slovenima na Dunavu" u 19. veku (Ivanić, 1908).

Dragašević je govorio da "Bugarski narod, od kad je pao pod Turke, nije skoro nikada ustajao da izvojuje sebi slobode", da se uvek zadovoljavao da "umiljavanjem i svakovrsnom pokornošću" obezbedi sebi opstanak i da pribavi "materijalne koristi", dodajući da i sâm crveni iako nije Bugarin zbog sredstava "kojima se raja u Bugarskoj služila: da se Turcima dodvori, i da svoj teški život na miru provede". Čak je i ime "Bugarin" značilo "prosta i mirna raja turska". On se čudio što "Bugare nije iz-a-sna probudio ni ustanak srpski" (Dragašević, 1902). Hadži-Vasiljević je potencirao da su Bugari bili "mirni podanici" (Hadži-Vasiljević, 1906), a Ilić da su, za razliku od Srba, »čamili u ropstvu punih pet vekova, trpeli svako nasilje i nikad se nisu lačali oružja«. »Trebalo je srpske, ruske, pa i rumunske krvi, pa da se Bugarska oslobodi«, tvrdio je, pa su se "kao bezopasna raja turska" u Makedoniju "uvukli" (Ilić, 1908). Jaša Tomić je priznavao da je njihovo ropstvo bilo "strahovito", da su kao mlad narod kasno otrešli "tatarsku ljusku" i uzeli slovensku, da nisu imali kao srpski narod predanja, hajduke, revolucije protiv ugnjetača, pa se njihova filozofija ogledala u rečenici "pokornu glavu sablja ne seče". Zaključio je da je uvek nesreća kad se narod ne oslobodi sam, već ga oslobode drugi (Tomić, 1914). I Stepanović je smatrao da se Bugarska protiv Turaka "i nije borila, ni umrla, već, tako reći, premrla od straha", kao i da iz pokorene Bugarske »Turci nisu imali čim da se osveže i podmlade. Iz Srbije su mogli«. Tvrdio je da u doba "najvećega gušenja slobode, vere, narodnosti, srpski je džeferdar odjekivao, a srpski jatagan sekao", dok je Bugarska "za sve to vreme, bila tužna robinja koja nije mogla dati ni java svoga narodnoga života". I karakteri ovih naroda se bitno razlikuju, pa su Bugari bili "ropski sapatnici, čiju slobodu ima da izvojuje opšta majka – Srbija", oni su bili "najpokornija turska raja", "za šibanje korbačem" Bugarska je "imala leđa, a nikakav otpor", "čak nije smela ni da kuka", pri čemu je sa Srbima "već išlo dugojače". Taksativno je zaključivao da Bugari za svoje oslobođenje "nisu ni malim prstom makli", da im je ono "došlo kao neočekivano i nezasluženo nasleđe, koje su im dali, u prvom redu, braća Rusi, zatim Srbi i Rumuni" (Stepanović, 1913).

Ove stereotipe ponavljao je čitav niz autora. Tu spadaju oni o Bugarima kao "mirnoj raji" koja je predala državu Turcima bez borbe, o oslobađanju Bugarske "ruskom, srpskom i rumunskom krvlju", o "tuđom krvlju oslobođenoj raji" (Stanković, 1915); o Bugarima koji su "najodaniji i najverniji turski podanici" (Simić, 1918); o Turskoj u kojoj se "mnogo bolje prolazilo sa imenom mirme i poslušne raje – Bugara" (Grujić, 1921); o Bugarima koji se "kroz vekove ne pomakoše", koji "postadoše najbolja turska raja i odoše potpuno u zaborav", koji su "spavali mrtvim, ropskim snom", koje je iz "toga grobnog sna" prodrmla Rusija, o "gomili besvesnih robova" koja nije postojala kao nacija... (Radosavljević, 1925).

I po Tihomiru Đorđeviću pod turskom vladavinom Bugarska iščezava i "kroz vekove, o njoj niko ne zna ništa, kao da je nije ni bilo", da bi u 19. veku Bugari "ustali iz groba, u koji su ih Turci bili položili na kraju 14. veka", a za to »imaju da blagodare samo sentimentalnosti slavenofilske Rusije«, bez koje »još i danas, teško da bi znali da postoje kao narod". Bez